

και τι δεν κάνατε για να με θάψετε / όμως ξεχάσατε πως ήμουν σπόρος¹

Γιώργος Κατσαμάκης
Ακαδημία Αθηνών

gkkatsam@academyofathens.gr

Ποιο λόγο ύπαρξης έχει ένα ερώτημα για το μέλλον, τουλάχιστον όπως αυτό τίθεται σε συνάρτηση με τις αλλαγές που θα δούμε τον καινούριο αιώνα; Κάποιοι συνήθως ενημερωμένοι θα μας πουν γι' αυτά που έρχονται, που αλλάζουν. Ως βιβλιοθηκονόμοι ωστόσο δεν είναι δύσκολο να τα εντοπίσουμε, εφόσον τα χρειαστούμε. Ή μήπως είμαστε σε θέση να πατάμε τόσο στέρεα στο παρόν, ώστε το μόνο που μας μένει είναι να διαλογιζόμαστε για το μέλλον;

Προτού, ακροθιγώς, εντοπίσουμε την ουσία και την εικόνα του βιβλιοθηκονόμου στο νέο αιώνα που διανύουμε, θα πρέπει να υποβάλουμε κάποια κάπως «δύστροπα» ερωτήματα.

- Το επάγγελμα και η εικόνα είναι διαφορετικές εκδοχές;
- Τα ελληνικά και τα διεθνή δεδομένα σε ποιο βαθμό διαλέγονται, συμπορεύονται ή αποκλίνουν;
- Η εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων διαφοροποιείται (σε κάποια στοιχεία) από την εκπαίδευση των άλλων τεχνών, επαγγελματιών ή επιστημών;

Αν η μελλοντολογία, επιστημονική ή λογοτεχνική, τα τελευταία χρόνια καταρρέει ή έστω αλλάζει δρόμους² αδυνατώντας να προβλέψει σχετικά επιτυχώς τη δυναμική των ανακαλύψεων και τις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνιστώσες της, ποιο νόημα θα είχε η φιλολογία για τα επερχόμενα;

Δεν θα ήταν υπερβολικό να αποδεχτούμε ότι σε ένα παγκοσμιοποιημένο χώρο η ομοιογένεια δεν καταφέρνει πάντα να «αυτοφύεται». Το παρόν των ελληνικών βιβλιοθηκών είναι παρελθόν των δυτικών και μέλλον κάποιων του αναπτυσσόμενου κόσμου. Όχι τόσο στην προσέγγιση της γνώσης³, όσο στις δυνατότητες εφαρμογής της. Απαντώντας στο δεύτερο ερώτημα θα πρέπει να μιλήσουμε για την τεχνολογία μίμηση των δυτικών εξελίξεων από τις εγχώριες βιβλιοθηκονομικές μονάδες. Η μανία αυτή, δικαιολογημένη και θεμιτή, φαίνεται να φυτεύεται σε ένα περιβάλλον διαφορετικό (εχθρικό;) από αυτό στο οποίο πρωτοκαλλιεργήθηκε. Τα πεδία και οι εφαρμογές που κινούνται «καίγοντας» (ξένο) χρήμα (ευρωπαϊκά προγράμματα, χρηματοδοτήσεις) έγιναν η αγαπημένη μας απασχόληση, ευπρόσβλητη στη νοσηρή διαχείριση και εύκολη λύση για τις κυβερνήσεις μας που ισχυρίζονται ότι ασκούν εκπαιδευτική ή πολιτιστική πολιτική. Από την άλλη πλευρά έχουμε ξεχάσει να επενδύσουμε στην «οικολογική» αξιοποίηση, ανάπτυξη, εκπαίδευση του προσωπικού και των χρηστών και τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό των δομών των βιβλιοθηκών μας. Τι κάνουμε τότε βιβλιοθήκες και βιβλιοθηκονόμοι; Είτε υπερπηδούμε και αγνοούμε τις ενδιάμεσες στάσεις που στη Δύση οδήγησαν στις σημερινές εξελίξεις, είτε προσπαθούμε - κατά κανόνα μοναχικά - να αντιμετωπίσουμε τις δυσκολίες που φέρνει το καινούριο σε αργόσχολους βιβλιοθηκονόμους και απαιδευτο κοινό.

Όπως και να 'ναι εύκολα και γρήγορα οδηγούμαστε στην αντιμετώπιση του τρίτου ερωτήματος. Δύο βασικά στοιχεία εισέβαλαν στην εκπαίδευση των τελευταίων χρόνων: η τεχνολογία και η δια βίου επιμόρφωση. Στη βιβλιοθηκονομική πραγματικότητα της χώρας μας η τεχνολογία χορηγήθηκε ως μαγικός ζωμός για να αντιμετωπίσουμε πέραν των λογικών και τετριμμένων τους Ρωμαίους που χρόνια τώρα μας ταλαιπωρούσαν. Αντί όμως να λύσει όλα τα προβλήματα ανέδειξε τα υπάρχοντα και δημιούργησε καινούρια, αφού δεν πετάχτηκαν τα βαρίδια του παρελθόντος. Αντί οι αυξημένες απαιτήσεις να οδηγήσουν στη χρήση της τεχνολογίας, η τεχνολογία οδήγησε σε αυξημένες απαιτήσεις και προσδοκίες που η χρόνια παρουσία άλλων δομικών και λειτουργικών προβλημάτων δεν επιτρέπει να καλύψουμε.

Η βιβλιοθηκονομική εκπαίδευση, «τεχνολογικά φανατισμένη» και θα τολμούσα να πω πρωτοπόρα για τα ελληνικά δεδομένα, εστιάστηκε στις νέες δυνατότητες και σιγά-σιγά ξέχασε την παθογένεια που βιώνουμε. Σύντομα ακολούθησε και η δια βίου μάθηση και η επιμόρφωση, καθ' όλα χρήσιμη και θεμιτή. Όμως, ποιες αυξημένες απαιτήσεις έρχεται να καλύψει και πώς τα αυξημένα προσόντα των επιμορφούμενων «απασχολήσιμων» αξιοποιούνται και αξιολογούνται από το ελληνικό (δημόσιο κυρίως) εργασιακό καθεστώς; Η διαφορά του επαγγέλματος της πληροφόρησης σε σχέση με πολλά άλλα επαγγέλματα είναι ίσως η εξής: με τις νέες συνθήκες η βιβλιοθηκονομία αλλάζει όσο σχεδόν δεν άλλαξε χιλιάδες χρόνια τώρα διαχειριζόμενη ή συνδιαχειριζόμενη την πληροφοριακή έκρηξη. Σχεδόν ξαναγεννιέται.

Το πρώτο ερώτημα, ιεραρχικά σημαντικότερο κατά τη γνώμη μου, αντιμετωπίζεται τελευταίο, γιατί εκεί ίσως βρίσκεται η ουσία της οπτικής, με την οποία κρίνουμε και διαχειριζόμαστε τα πράγματα. Κατά πόσο η εικόνα-ιδέα, δική μας και ξένη, απέχει από τις πράξεις μας; Συνεχίζουμε να αντιλαμβάνομαστε το προϊόν που διαχειριζόμαστε ως πρώτιστης σημασίας για την κοινωνική εξέλιξη; Οι πράξεις μας υποστηρίζουν την ιδέα μας αυτή; Σαφώς όχι. «Ελευθερία ανάπηρη πάλι τους τάζουμε» (παραφράζοντας τον Κατσαρό). Αν η στερεότυπη εικόνα του βιβλιοθηκονόμου στη Δύση είναι αυτή της λίγο αφελούς και κακοντυμένης γεροντοκόρης, στην Ελλάδα είναι αυτή του λίγο αδιάφορου, αγενούς και αμίλητου υπαλλήλου πίσω από ένα πάγκο. Πόσο μας λείπει η ιδέα της αποστολής τόσο διαδεδομένης αιώνες τώρα σε αυτή τη δουλειά!

Επί τούτου υπερβολικός και ίσως αυθαίρετος. Όμως σας καλώ να συμφωνήσετε: η εκπαίδευση, το επάγγελμα και η εικόνα του βιβλιοθηκονόμου στον 21ο αιώνα, για την Ελλάδα, δεν μπορεί παρά να είναι ίδια με του 20^{ου}. Εκτός αν αποφασίσουμε να την αλλάξουμε στην ουσία και όχι στους τύπους της.

-
1. Ποίημα του Ντίνου Χριστιανόπουλου.
 2. «The future of fututology», The Economist, (2007), διαθέσιμο στο http://www.economist.com/opinion/displaystory.cfm?story_id=10230338&CFID=5437609&CFTOKEN=3611432702e96da8-E9605172-B27C-BB00-0143AA898CB7B7CE, ανακτήθηκε στις 12-2-2008.
 3. Λόγος της Ντόρις Λέσινγκ για το Νόμπελ Λογοτεχνίας 2007.